

درس اول: هسنی بخش

مقدمه‌ی درس

در این درس می‌خواهیم با نگرش عمیق به پدیده‌ها دریابیم که موجودات، هستی خود را وامدار چه کسی هستند؟

آیه‌های درس

آیات ۱۵، ۱۶ و ۱۷ سوره‌ی فاطر

یا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ای مردم شما نیازمندان به خدا هستید
وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿۱۵﴾ و خداوند است که بی‌نیاز ستوده است.
إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿۱۶﴾ اگر بخواهد شما را می‌برد و خلق جدیدی می‌آورد
وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿۱۷﴾ و این برای خدا کار دشواری نیست.

پیام آیات

۱ همه‌ی مردم نیازمند خداوند هستند؛ در این آیه مخاطب، تمام مردم هستند «یا أَيُّهَا النَّاسُ» اما منظور از مردم، تمام مخلوقات از جمله انسان است که نیازمند به خدا هستند «أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ». این فقر و نیازمندی در هستی و وجود آن‌ها به خداست. علت این فقر آن است که همه‌ی موجودات مخلوق خداوند هستند و مخلوقات به خالق خود نیازمندند و به او وابستگی ذاتی دارند.

۲ تنها بی‌نیاز مطلق خداوند است؛ فقط خداوند است که بی‌نیاز و ستوده است «اللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»، زیرا تنها خداست که در وجود خویش به هیچ‌کس نیازمند نمی‌باشد و از همه چیز و همه‌کس بی‌نیاز و غنی است و این استقلال ذاتی خداوند است.

۳ اگر خدا اراده کند می‌تواند وجود انسان را بگیرد؛ چون انسان در وجود خود به خدا نیازمند است، خداوند می‌تواند انسان‌ها را ببرد «إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ» و به جای آنان مخلوقات جدیدی بیاورد «يَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ» پس جایگزینی انسان با مخلوقات دیگر معلول فقر ذاتی آن‌ها به خداست و آیه نیازمندی موجودات در بقا را به خداوند نشان می‌دهد.

۴ گرفتن هستی موجودات و خلق موجودات جدید برای خداوند سخت نیست؛ گرفتن هستی انسان و خلق موجودات جدید برای خداوند کار دشواری نیست «عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ»، به این دلیل که هستی تمام موجودات از خداست و تغییر در این هستی در اختیار خداوند است.

پیام اصلی همه‌ی مخلوقات از جمله انسان، در وجود و هستی خود نیازمند خدا هستند.

ارتباط معنای آیات

در درس ۵ سال چهارم می‌خوانیم که عبارت «إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ» بیانگر قضای الهی است که براساس اراده‌ی الهی شکل می‌گیرد.

آیه‌ی ۳۵ سوره‌ی نور

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خداوند نور آسمان‌ها و زمین است.
پیام آیه

۱ خداوند نور آسمان‌ها و زمین است؛ در آیه خداوند به نور آسمان‌ها و زمین تشبیه شده است «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» از آن جهت که نور خودش پیداست و باعث آشکار شدن چیزهای دیگر هم می‌شود. خداوند خودش وجود دارد و باعث به وجود آمدن موجودات دیگر هم می‌شود. یعنی تمام موجودات وجود خود را از خداوند می‌گیرند.

پیام اصلی خداوند نور آسمان‌ها و زمین است.

پیام آیات

سوره / آیه	پیام آیات	ردیف
فاطر / ۱۵	همه‌ی مخلوقات از جمله انسان، در وجود و هستی خود نیازمند خدا هستند.	۱
فاطر / ۱۵	تنها وجود بی‌نیاز خداست، او در هستی خود به دیگری محتاج نیست.	۲
فاطر / ۱۶	چون وجود مخلوقات وابسته به خداست، او در هستی خود به دیگری محتاج نیست.	۳
فاطر / ۱۵	چون وجود خداوند وابسته به چیزی نیست، کسی نمی‌تواند وجود او را بگیرد و نابودش کند، او در ذات خود غنی و بی‌نیاز است.	۴

درس‌نامه

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

هر یک از ما با تمام وجود، خدا را می‌یابیم و حضورش را درک می‌کنیم ← به همین جهت در سختی‌ها و مشکلات به او پناه می‌بریم و از او کمک می‌طلبیم.

انسان را به معرفت عمیق‌تر درباره‌ی درک حضور خداوند دعوت می‌کند.

با این وجود قرآن کریم

راه‌های متفاوتی را برای این امر نشان می‌دهد ← یکی از این راه‌ها نیازمندی جهان در پیدایش خود به خداست.

استدلال‌های نیازمندی جهان در پیدایش خود به خدا شامل دو مقدمه است:

هرگاه به خود فکر کنیم درمی‌یابیم که پدیده‌ای هستیم که وجود و هستی ما از خود ما نیست.

اشیای پیرامون مانند حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره‌ها، کوه‌ها نیز پدیده‌هایی هستند که وجودشان از خودشان نیست ← یعنی یک زمانی نبوده‌اند و سپس پدید آمده‌اند.

مقدمه‌ی اول

پناپراین انسان و موجودات جهان پدیده‌هایی هستند ← که در وجود به خودشان متکی نیستند.

هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد ← برای موجود شدن نیازمند به دیگری است.

همان‌طور که هر چیزی که خودش شیرین نباشد، برای شیرین شدن نیازمند به چیز دیگری است که خودش شیرین باشد.

ذات نیاخته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش

مقدمه‌ی دوم

یک موجود فقط در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد و نیستی در او راه نداشته باشد ← در این صورت آن چیز، دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده ندارد و خودش همواره هست.

نتیجه

سرچشمه‌ی هستی است.

ما و مجموعه‌ی پدیده‌های جهان ← در پدید آمدن و هستی‌یافتن به آفریننده‌ای نیازمندیم که

هستی از او جدا نمی‌شود.

این وجود برتر و متعالی ← خداست.

خلاصه‌کردن

این دو مقدمه و نتیجه را به گونه‌ای خلاصه کنید که هر کدام بیشتر از یک سطر نباشد.

مقدمه‌ی اول: ما و این جهان وجودمان از خودمان نیست و پدیده هستیم.

مقدمه‌ی دوم: موجوداتی که پدیده هستند و وجودشان از خودشان نیست، در موجود شدن نیازمند به موجودی هستند که وجودش از خودش باشد.

نتیجه پس ما و این جهان وابسته به وجودی هستیم که وجودش از خودش و عین ذاتش است.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

منحصر به مرحله‌ی پیدایش نمی‌شود.

نیازمندی موجودات به خداوند

برای بقا و ادامه نپز وجود دارد.

● مقایسه‌ی نیازمندی به خالق بین موجودات و مصنوعات انسانی:

– در مصنوعات انسانی ← رابطه‌ی چندانی میان بقای یک مصنوع با سازنده‌ی آن وجود ندارد.

مثال یک معمار خانه‌ای را می‌سازد اما آن خانه بدون هیچ ارتباطی با معمار و حتی پس از مرگ او تا سالیان طولانی باقی می‌ماند.

– به همین جهت برخی گمان می‌کنند که یک معلول

معمار، علت اصلی ساختمان نیست و به ساختمان و اجزای آن وجود بخشیده است.

در بقای خود نیازی به علت ندارد، اما با دقت بیشتر درمی‌یابیم که

وظیفه‌ی او فقط چاره‌جویی اجزاء و قراردادن آن‌ها در جای خود بوده است.

– رابطه‌ی خدا با مخلوقات این‌گونه نیست ← هستی موجودات به خداوند وابسته است.

– رابطه‌ی وجود مخلوقات با خداوند ← مانند رابطه‌ی پرتوهای نور با منبع آن است، همان‌طور که اگر خورشید نورافشانی نکند دیگر پرتو نوری

نیست، اگر خداوند نیز هستی‌بخشی نکند دیگر موجودی در جهان باقی نخواهد ماند.

در قرآن کریم خداوند غنی خوانده شده است و انسان‌ها و سایر مخلوقات فقیر و نیازمند به او

نسبت غنی به فقیر بین خداوند و مخلوقات هیچ‌گاه تغییر نمی‌کند.

هر چه انسان کمالاتی نظیر علم و قدرت کسب کند ← باز هم نسبت به خداوند فقیر است زیرا خود و همه‌ی آن‌چه به دست آورده از خدا سرچشمه می‌گیرد.

انسان‌ها هر قدر به معنای حقیقی کامل‌تر شوند ← فقر و نیازمندی خود به خداوند را بهتر درک می‌کنند و پندگی و عبودیتشان در پیشگاه خداوند قوی‌تر و بیشتر می‌شود.

به همین جهت پیامبران، امامان و اولیای الهی بیش از دیگران با پروردگار جهان‌راژ و نیاز می‌کنند و از او کمک می‌خواهند و در مشکلات به او پناه می‌برند.

● رابطه‌ی موجودات با خداوند

مقایسه

رابطه‌ی جهان با خدا را با رابطه‌ی ساعت و سازنده‌ی آن مقایسه کنید و شباهت‌ها و تفاوت‌های آن را بنویسید.

هر دو پدیده‌اند.

هر دو برای وجود داشتن به خالق نیازمندند.

هر دو مرکب از اجزاء هستند.

هر دو منظم و هدفدارند.

● شباهت‌ها

وجود جهان از خداست اما وجود ساعت از ساعت‌ساز نیست و او فقط اجزای ساعت را تنظیم می‌کند.

دوام و بقای ساعت وابسته به ساعت‌ساز نیست اما بقای جهان وابسته به خداوند است.

نظم و پیچیدگی جهان بسیار فراتر از پیچیدگی یک ساعت است و نظم ساعت با نظم جهان قابل مقایسه نیست.

● تفاوت‌ها

← خداوند، نور هستی

● خداوند در قرآن کریم، خودش را نور آسمان‌ها و زمین معرفی می‌کند.

خودش پیدا و آشکار است.

● نور آن چیزی است که

سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر می‌شود.

● نوربودن خداوند بسیار برتر و بالاتر است.

وجود خود را از او می‌گیرند.

به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.

وجودشان به وجود او وابسته است.

● خداوند نور هستی است یعنی تمام موجودات

حدیث

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمُتَجَلَّى لِحَلْقَمِي مَجْلَمِي سپاس خدای را که با آفرینش موجودات برای آفریدگان تجلی کرد.»

پیام حدیث

- ۱) هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.
- ۲) با عبارت قرآنی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» ارتباط معنایی دارد.
- ۳) مطابق با این حدیث ← مخلوقات تجلی و آشکارکننده‌ی خداوند هستند.
- ۴) با توجه به توضیحات درس ۳ سال چهارم، عبارت «الحمد لله» بیانگر توحید در عبادت است چرا که به ستایش خداوند اشاره دارد و ستایش الهی مبتنی بر توحید عبادی است.

حدیث

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

«مَا رَأَيْتُ شَيْئاً إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَبَعْدَهُ وَمَعَهُ هیچ چیزی را ندیدم مگر این که خدا را قبل از آن، بعد از آن و با آن مشاهده کردم.»

پیام حدیث

- ۱) هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.
- ۲) این که انسان در پشت پرده‌ی ظاهر و در وراء هر چیزی خدا را ببیند ← معرفتی برتر و عمیق است که در قدم نخست مشکل به نظر می‌آید اما هدفی امکان‌پذیر و قابل دسترس است به خصوص برای جوانان.
- ۳) با عبارات قرآنی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» و حدیث «الحمد لله المتجلي لحلقه مجلته» تناسب معنایی دارد زیرا همگی به شهود الهی در همه چیز اشاره دارند.
- ۴) با بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید» قرابت مفهومی دارد.

آیهات

باباطاهر مشهودبودن خداوند را این‌گونه عنوان کرده است:

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم به دریا بنگرم دریا تو بینم
به هر جا بنگرم کوه و در و دشت نشان از قامت رعنا تو بینم

پیام آیهات

- ۱) هر چیزی در این جهان بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.
- ۲) با احادیث «ما رأیت شیئاً» و «الحمد لله المتجلي ...» قرابت مفهومی دارد.

چرا نمی‌توانیم به ذات خدا پی ببریم و بدانیم که او چیست و چگونه است؟

- موضوعاتی که درباره‌ی آن‌ها تحقیق و تفکر می‌کنیم؛ دو دسته‌اند:
 - ۱) در دایره‌ی شناخت ما قرار می‌گیرند.
 - ۲) فراتر از توانایی دستگاه اندیشه‌ی ما هستند.

- ۱- موضوعاتی که در دایره‌ی شناخت قرار می‌گیرند:
 - امور محدودی هستند که ذهن ما می‌تواند بر آن‌ها احاطه پیدا کند و چگونگی‌شان را دریابد.
 - در حقیقت ذهن ما گنجایش فهم چپستی آن‌ها را دارد.
 - مثال: گیاهان، حیوان‌ها، ستارگان، بهشت و جهنم
 - خصوصیات و چپستی هر کدام از این موارد را می‌توانیم از راه و روش ویژه‌ی هر کدام بشناسیم و بدانیم که آن‌ها چگونه وجودی دارند.

۲- موضوعاتی که فراتر از توانایی دستگاه اندیشه‌ی ما هستند:

- ذهن ما نمی‌تواند بر آن‌ها احاطه پیدا کند زیرا ← لازمی شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است.

مثال خداوند حقیقتی نامحدود دارد.

- چون خداوند نامحدود است
 - در ظرف ذهن نمی‌گنجد.
 - ذهن به حقیقت خداوند احاطه پیدا نمی‌کند.

- بنابراین نمی‌توانیم بگوییم که خداوند چیست و هر چپستی برای او فرض کنیم ← او را در حد تصورات ذهنی خود پایین آورده و محدود کرده‌ایم.

پیامبر ﷺ فرموده است:

«لا تفكروا في ذات الله تفكروا في آلاء الله در ذات و چستی خداوند فکر نکنید، در نعمت‌های خداوند تفکر کنید.»

پیام حدیث

۱ نامحدود بودن ذات الهی و ناتوانی انسان در احاطه بر چستی او.

۲ تشویق دین اسلام به تفکر در صفات الهی چرا که ← شناخت صفات و ویژگی‌های خداوند از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است.

اندیشه و تحفیق

۱- در آیه‌ی ۲۵ سوره‌ی روم تفکر کنید و ببینید که چه چیزی را آیه و نشانه‌ی خداوند معرفی کرده است، دلیل آن را هم توضیح دهید.

آیه‌ی ۲۵ سوره‌ی روم

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ و از نشانه‌هایش آن است که آسمان و زمین به فرمانش برپاست

ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِنَ الْأَرْضِ سپس هنگامی که شما را از خاک برخواند (در قیامت)

إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ همگی خارج می‌شوید (از قبرها).

پیام آیه

۱ **برپایی آسمان و زمین به امر خداست:** از نشانه‌های خداست «مِنْ آيَاتِهِ» که برپایی آسمان و زمین به امر اوست «أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ» یعنی برپایی آسمان‌ها و زمین به اراده‌ی الهی و قضای الهی است.

۲ **انسان پا خوانده شدن از سوی خدا دوباره زنده می‌شود:** انسانی که در قیامت با نفخ صور دوم از سوی خداوند خوانده شود «إِذَا دَعَاكُمْ» در آن هنگام از زمین برمی‌خیزد و در مرحله‌ی دوم قیامت برای حسابرسی اعمال خویش آماده می‌شود «إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ».

۲- به آیه‌ی ۲۲ و ۲۳ سوره‌ی یونس مراجعه کنید و براساس این آیات به سوالات زیر پاسخ دهید.

الف) برخی انسان‌ها در چه لحظاتی بیشتر به یاد خدا می‌افتند؟

ب) توجه به خدا در چنین لحظاتی گویای چیست؟

آیات ۲۲ و ۲۳ سوره‌ی یونس

هُوَ الَّذِي يُسِيرُكُمُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ او (خداوند) کسی است که شما را در خشکی و دریا سیر می‌دهد تا هنگامی که در کشتی باشید

وَجَزَيْنَ بِهِمُ بَرِحَ طَيْبَةً وَفَرَحُوا بِهَا و (کشتی‌ها) با بادی موافق، آن‌ها را حرکت دهند و بدان خوشحال‌اند

جاءَ نَهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ (ناگهان) طوفان شدیدی به سراغ آن (کشتی) آید و موج از همه جا آن‌ها را فرا گیرد

وَظَنُوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعْوًا لَلَّهِ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ و پندارند که در محاصره (ی بلا) گرفتارند خدا را از روی اخلاص می‌خوانند

لَئِنْ أُجِيبْنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾ که اگر ما را از این (خطر) نجات دهی حتماً از سپاس‌گزاران خواهیم شد

فَلَمَّا أَجَاهُمْ إِذَا هُمْ بِعَجُنٍ فِي الْأَرْضِ بَغِيرَ الْحَقِّ پس هنگامی که نجاتشان داد، ناگهان آنان در زمین به ناحق سرکشی و تجاوز می‌کنند

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَعَيْتُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ ای مردم! سرکشی شما فقط به زیان خودتان است

مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ بهره‌ای از زندگی دنیا (می‌برید) سپس بازگشت شما به سوی ماست

فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ و ما شما را از آنچه انجام می‌دادید، باخبر می‌کنیم.

پیام آیات

۱ **برخی انسان‌ها در لحظات خطر به یاد خدا هستند:** بعضی انسان‌ها هنگامی که در کشتی که با باد موافق حرکت می‌کند نشسته‌اند احساس شادمانی می‌کنند «فَرَحُوا بِهَا» اما وقتی بادی مخالف می‌وزد و موج کشتی را به تلاطم و می‌دارد «جاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ» آنان به یاد خدا می‌افتند و او را یاد می‌کنند «دَعْوًا لَلَّهِ مُخْلِصِينَ» و می‌گویند که اگر خدا ما را نجات دهد شکرگزار خواهیم بود «لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ».

۲ توجه انسان به خدا در چنین لحظاتی گویای این واقعیت است که هر کس در فطرت خویش، خود را وابسته و مخلوق یک قدرت بی‌نهایت می‌بیند و از او یاری می‌خواهد یعنی خداگرایی فطری است.

۳ **سرکشی انسان به زیان خودش است:** در آیه‌ی بعد تأکید می‌شود اگر انسان از بلا نجات یابد و دوباره در زمین سرکشی کند «بِعَجُنٍ فِي الْأَرْضِ» این سرکشی در مقابل خداوند به زیان خود اوست «بِعَيْتُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ» زیرا انسان در سرای آخرت از اعمال بد خود باخبر خواهد شد «فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ».

کنکور

۱۸۵۹- اگر بگویم «هر چیزی در جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود». پیام کدام جمله را ترسیم کرده‌ایم؟

(۱) «و الله هو الغنی الحمید» (۲) «و لله ما فی السماوات و ما فی الارض» (سراسری هنر ۹۱ با تغییر)

(۳) «الله نور السماوات و الارض» (۴) «یا ایها الناس اتمموا الفرائض الی الله ...»

۱۸۶۰- اگر بگویم «رابطه‌ی ما و دیگر موجودات مانند رابطه‌ی پرتوهای نور با منبع آن است» از این تشبیه به پی می‌بریم که به ترتیب و مفهوم می‌گردد.

(۱) نیاز پدیده‌ها به پدیدآور در ایجاد و بقا - فقیر - غنی

(۳) وابستگی کامل مخلوقات به خالق توانا - غنی - فقیر

۱۸۶۱- معرفت عمیق و برتر، معرفتی است که و کلید دستیابی به آن است.

(۱) انسان در پشت پرده‌ی ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببیند - پاکی و صفای قلب

(۲) هیچ نقطه‌ی مبهم و ناشناخته‌ای برای انسان کاوشگر، باقی نگذارد - پاکی و صفای قلب

(۳) انسان در پشت پرده‌ی ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببیند - غیرمستقل دانستن پدیده‌ها در اثرگذاری

(۴) هیچ نقطه‌ی مبهم و ناشناخته‌ای برای انسان کاوشگر، باقی نگذارد - غیرمستقل دانستن پدیده‌ها در اثرگذاری

۱۸۶۲- در صحنه‌ی پرغوغای حیات، بین افزایش کمالات انسان و افزایش عبودیت وی، رابطه‌ی برقرار است که کمال حقیقی، زاینده‌ی است و قطع رابطه‌ی بین نور و منبع نور (سراسری هنر ۹۰)

(۱) عکس - فقر و نیازمندی - ناممکن است.

(۳) عکس - غنا و بی‌نیازی - به فنای نور می‌انجامد.

(۴) مستقیم - غنا و بی‌نیازی - به فنای نور می‌انجامد.

۱۸۶۳- نیاز ذاتی پدیده‌ها در موجودشدن و بقا و «آسان‌بودن خلقت و تجدید آن بر خداوند» به ترتیب از دقت در آیه‌ی و مفهوم می‌گردد.

(۱) «إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» - «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نَوْرةٍ كَمُشْكُوَةٍ فِيهَا مُصْبِحٌ»

(۲) «إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» - «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتْمَمُوا الْفَرَائِضَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

(۳) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتْمَمُوا الْفَرَائِضَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» - «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نَوْرةٍ كَمُشْكُوَةٍ فِيهَا مُصْبِحٌ»

(۴) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتْمَمُوا الْفَرَائِضَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» - «إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ»

۱۸۶۴- معرفت برتر و عمیق، معرفتی است که و بستر اصلی حرکت به سوی این هدف است.

(۱) تنها مؤثر در نظام آفرینش را خدا بدانیم - پاکی و صفای فطری قلب

(۲) در پشت پرده‌ی ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببیند - پاکی و صفای فطری قلب

(۳) در پشت پرده‌ی ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببیند - اخلاص عبودیت و بندگی برای خدا

(۴) تنها مؤثر در نظام آفرینش را خدا بدانیم - اخلاص عبودیت و بندگی برای خدا

۱۸۶۵- لذت معرفت برتر و عمیق، آن‌گاه به کام جان انسان چشانده می‌شود که با گره بخورد تا توفیق الهی نصیب گردد

(سراسری هنر ۸۹ با کمی تغییر) و موانع راه به لطف و حمایت او، بی‌اثر شود.

(۱) پاکی و صفای فطری قلب - عزم و تصمیم

(۳) اخلاص در عمل و توحید عبادی - عزم و تصمیم

(۴) اخلاص در عمل و توحید عبادی - توحید در خالقیت

۱۸۶۶- آیه‌ی شریفه‌ی «إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ» موضوع و را بیان می‌کند.

(۱) وابستگی مخلوقات به اراده‌ی الهی - وابستگی وجودی جهان در بقای خود به خدا

(۲) بندگی و عبودیت در پیشگاه خداوند - وابستگی وجودی جهان در بقای خود به خدا

(۳) وابستگی مخلوقات به اراده‌ی الهی - نیازمندی مخلوقات به خالق در مرحله‌ی به وجود آمدن

(۴) بندگی و عبودیت در پیشگاه خداوند - نیازمندی مخلوقات به خالق در مرحله‌ی به وجود آمدن

۱۸۶۷- با توجه به آیات شریفه‌ی «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتْمَمُوا الْفَرَائِضَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ * إِنْ يَشَاءُ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ * وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» تصور

(آزمایشی سنه‌ش ۹۰ و ۹۱) دشواری رد شده است.

(۱) وابستگی مطلق مخلوقات به خداوند و غنی و بی‌نیاز دانستن

(۳) دست‌وابستگی را از پدیده‌ها به پدیدآور قطع کردن

(۲) فقر و نیازمندی را به غنا و بی‌نیازی مبدل کردن

(۴) هستی را از انسان گرفتن و مخلوقات دیگری را جایگزین کردن

- ۱۸۶۸- یک موجود در چه صورتی برای موجودبودنش به دیگری نیازمند نمی باشد؟
 (آزمایشی سنه ۹۰)
- (۱) وجودش از ذاتش سرچشمه گرفته باشد.
 (۲) ذاتش مساوی با موجودبودنش باشد.
 (۳) افعالش از ذاتش سرچشمه بگیرد.
 (۴) بین صفات و ذاتش دوگانگی باشد.
- ۱۸۶۹- این که انسان در پشت پرده‌ی ظاهر و در وراء هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی برتر و عمیق است که در قدم نخست
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) مشکل به نظر می آید، اما هدفی امکان پذیر و در دسترس است به خصوص برای جوانان.
 (۲) مشکل به نظر می آید، و هدفی امکان پذیر می باشد به خصوص برای جوانان.
 (۳) امکان دسترسی به آن به خصوص برای بزرگسالان آسان به نظر می آید.
 (۴) با عزم و تصمیم جدی مخصوصاً برای بزرگسالان آسان و قابل حصول می باشد.
- ۱۸۷۰- یک موجود فقط در صورتی برای موجودبودن به دیگری نیازمند نیست که در این صورت چنین چیزی پدیده
 (آزمایشی سنه ۸۷ و ۸۹)
- (۱) هیچ یک از خصوصیات ماده بودن را نداشته باشد - است.
 (۲) هیچ یک از خصوصیات ماده بودن را نداشته باشد - نیست.
 (۳) ذات و حقیقتش مساوی با موجودبودن باشد - است.
 (۴) ذات و حقیقتش مساوی با موجودبودن باشد - نیست.
- ۱۸۷۱- این که انسان در پشت پرده‌ی ظاهر و در وراء هر چیزی، خدا را ببیند، معرفتی برتر و عمیق است که در قدم نخست به نظر می آید اما هدفی است به خصوص برای
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) آسان - امکان پذیر - نوجوانان
 (۲) مشکل - امکان پذیر - جوانان
 (۳) آسان - غیرممکن - نوجوانان
 (۴) مشکل - غیرممکن - جوانان
- ۱۸۷۲- حدیث شریف «الحمد لله المتجلی لخلقهم بخلقهم» بیانگر کدام مورد است؟
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) قائم به ذات بودن خداوند
 (۲) نیازمندی جهان به خدا در مرحله‌ی بقا
 (۳) مشهودبودن خداوند در مخلوقات
 (۴) نیازمندی جهان به خدا در مرحله‌ی پیدایش
- ۱۸۷۳- رابطه‌ی وجود داشتن ما با وجود خداوند مانند رابطه‌ی با است، از این رو در قرآن کریم خداوند خوانده شده است.
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) پرتوهای نور - منبع نور - حمید
 (۲) شعاع‌های نور - روشنایی - غنی
 (۳) پرتوهای نور - منبع نور - غنی
 (۴) شعاع‌های نور - روشنایی - حمید
- ۱۸۷۴- با توجه به آیه‌ی شریفه‌ی «وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» صفت غنی ناظر بر کدام مطلب است؟
 (آزمایشی سنه ۸۷ و ۸۹)
- (۱) نیازمندی موجودات به خداوند فقط به مرحله‌ی به وجود آمدن و پدیدارشدن اختصاص دارد.
 (۲) انسان‌ها هر قدر که به معنای حقیقی کامل تر می شوند، فقر و نیازمندی خود را به خداوند درک می کنند.
 (۳) هر چه انسان در کسب کمالات پیش رود، نسبت به دیگران غنی تر می شود و نسبت به خداوند تغییر نمی کند.
 (۴) وجود موجودات به خداوند بی نیاز وابسته است؛ همین که اراده کند، اثری از جهان باقی نخواهد ماند.

نالبافی

- ۱۸۷۵- از دقت در آیات شریفه‌ی «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّبِعُوا الْفُقَرَاءَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» مفهوم علیت و معلولیت عجز مخلوقات در نابودی ذات الهی و أخذ وجود وی و پیام جهان آفرینش، مستفاد می گردد.
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) وابستگی وجود مخلوقات به خدا - نیازمندی
 (۲) عدم وابستگی وجود خدا به چیزی - نیازمندی
 (۳) وابستگی وجود مخلوقات به خدا - هدفمندی
 (۴) عدم وابستگی وجود خدا به چیزی - هدفمندی
- ۱۸۷۶- تدبیر در آیه‌ی مبارکه‌ی «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّبِعُوا الْفُقَرَاءَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» آدمی را (به ترتیب) به درک مفاهیم و رهنمون می سازد.
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) وابستگی و فقر مخلوقات به اراده‌ی الهی - وابستگی وجودی مخلوقات در بقای خود به ذات خداوند
 (۲) بی نیازی مطلق، تنها از آن خداوند - نیاز همه جانبه‌ی مخلوقات به خداوند، در وجود و هستی خویش
 (۳) نیاز همه جانبه‌ی مخلوقات به خداوند، در وجود و هستی خویش - بی نیازی مطلق، تنها از آن خداوند
 (۴) وابستگی وجودی مخلوقات در بقای خود به ذات خداوند - وابستگی و فقر مخلوقات به اراده‌ی الهی
- ۱۸۷۷- «فقر و نیاز، منحصر در مخلوق و غنا و بی نیازی منحصر در خالق» پیام کدام یک از آیات شریفه‌ی زیر است؟
 (آزمایشی سنه ۸۹)
- (۱) «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ»
 (۲) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»
 (۳) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّبِعُوا الْفُقَرَاءَ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»
 (۴) «سُبْحَانَ اللَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ»

۱۸۷۸- با توجه به آیهی شریفه‌ی ، مفهوم «مات و حیات موجودات، تحت مشیت و قدرت الهی» دال بر است.

(۱) «إِنْ يَشَاءُ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» - غنا و بی‌نیازی مطلق خدا از مخلوقات

(۲) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» - غنا و بی‌نیازی مطلق خدا از مخلوقات

(۳) «إِنْ يَشَاءُ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» - وابستگی همه‌جانبه‌ی مخلوقات به خدا

(۴) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» - وابستگی همه‌جانبه‌ی مخلوقات به خدا

۱۸۷۹- پیام آیهی شریفه‌ی «إِنْ يَشَاءُ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» است.

(۱) ناتوانی و عجز مطلق مخلوق در اتخاذ و قبض ذات غنی و بی‌نیاز خالق

(۲) ناتوانی و عجز مطلق مخلوق در پدیدآوردن و نیستی را هست کردن

(۳) حاکمیت قدرت و مشیت الهی در آفرینش و پیدایش خلق جدید و بردن آن

(۴) حاکمیت حکمت و تدبیر الهی در آفرینش و پیدایش خلق جدید و بردن آن

۱۸۸۰- کدام یک از روابط زیر درباره‌ی نیازمندی جهان به خدا، صحیح بیان شده است؟

(۱) هستی مخلوقات از ذاتشان است ← مخلوقات پدیده نیستند ← جهان به یک پدیده نیازمند است.

(۲) جهان، به موجود متکی به خود نیازمند است ← ذات و حقیقت خداوند مساوی موجود بودن است ← رابطه‌ی خداوند با پدیده‌ها عرضی است.

(۳) مخلوقات پدیده‌اند ← پدیده‌ها برای موجود بودن نیازمند به دیگری هستند ← مخلوقات برای پدیدار شدن و هستی یافتن به موجود متکی به خود نیازمندند.

(۴) وجود مخلوقات از خودشان نیست ← پدیده‌ها به خود متکی هستند ← مخلوقات برای بقا به یکدیگر نیازمندند.

۱۸۸۱- رابطه‌ی خداوند با مخلوقات با رابطه‌ی بشر و مصنوعاتش دارد، چرا که

(۱) تفاوت - بقای مخلوقات معلول علت اصلی به وجود آورنده‌ی آنهاست

(۲) شباهت - نیازمندی به بقا در تمام سلسله مراتب هستی دیده نمی‌شود

(۳) شباهت - بقای مخلوقات معلول علت اصلی به وجود آورنده‌ی آنهاست

(۴) تفاوت - نیازمندی به بقا در تمام سلسله مراتب هستی دیده نمی‌شود

۱۸۸۲- درباره‌ی شباهت‌های «جهان» و «ساعت»، کدام مورد نادرست ذکر شده است؟

(۱) خالق هر دو، هستی‌بخش و ناظم آنهاست.

(۲) هر دو پدیده هستند.

(۳) هدفمند هستند.

(۴) هر دو مجموعه‌های منظم هستند.

۱۸۸۳- وجه تشبیه خداوند به منبع نور، او است و این امر به نیازمندی جهان به خدا در اشاره دارد.

(۱) هستی‌بخشی - پیدایش

(۲) نامحدود بودن - پیدایش

(۳) نامحدود بودن - بقا

(۴) هستی‌بخشی - بقا

۱۸۸۴- کدام یک درباره‌ی ویژگی‌های «جهان» و «ساعت» صحیح است؟

(۱) خالق جهان و سازنده‌ی ساعت هر دو، به خود متکی هستند.

(۲) ساعت پس از ساخته شدن، نمی‌تواند مستقل از سازنده‌ی خود بقا پیدا کند.

(۳) جهان پس از ساخته شدن، نمی‌تواند مستقل از خالق خود بقا پیدا کند.

(۴) خالق هر دو در تولید مواد اولیه یکسان عمل می‌کند.

۱۸۸۵- عبارت قرآنی «وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» از نبودن سخن می‌گوید.

(۱) نیازمند - خداوند به دیگری در خلقت نخستین مخلوقات

(۲) نیازمند - خداوند به دیگری در خلقت مجدد مخلوقات

(۳) دشوار - میراندن و خلق مجدد مخلوقات برای خداوند

(۴) دشوار - خلقت نخستین مخلوقات برای خداوند

۱۸۸۶- در تبیین درک نیازمندی جهان در به خدا، آن هنگام که می‌گوییم تمامی موجودات، همگی روزی «معدوم» بوده‌اند و سپس لباس

«وجود» بر تن کرده‌اند، را تقریر کرده و آن‌جا که می‌گوییم موجودات جهان پدیده‌هایی هستند که در وجود، «قائم به خود نیستند» دلالت

بر دارد.

(۱) پیدایش - مقدمه‌ی اول - مقدمه‌ی اول

(۲) بقا - مقدمه‌ی دوم - مقدمه‌ی دوم

(۳) پیدایش - مقدمه‌ی اول - مقدمه‌ی دوم

(۴) بقا - مقدمه‌ی دوم - مقدمه‌ی اول

۱۸۸۷- معنای «اگر خداوند هستی بخشی نکند، دیگر موجودی در جهان باقی نخواهد ماند» از دقت در آیهی مستفاد می گردد و هر چه انسان کمالاتی کسب کند و به معنای حقیقی کامل تر شود،

- ۱) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» - از فقر و نیازمندی او به خداوند کاسته می گردد.
 - ۲) «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» - فقر و نیازمندی خود را به خدا بهتر درک می کند.
 - ۳) «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ» - از فقر و نیازمندی او به خداوند کاسته می گردد.
 - ۴) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» - فقر و نیازمندی خود را به خدا بهتر درک می کند.
- ۱۸۸۸- پیام آیهی شریفهی «وَمَنْ آيَاتِهِ أَنْ نَقُومَ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ بِأَمْرِي ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ مِنْ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ» حاکمیت می باشد.

- ۱) خالقیت خداوند در پیدایش و آفرینش عالم و خلقت مجدد جسم
 - ۲) قدرت و ارادهی الهی در استواری و قوام عالم آفرینش و ممت جسمانی
 - ۳) خالقیت خداوند در پیدایش و آفرینش عالم و خلقت اولیهی جسم
 - ۴) قدرت و ارادهی الهی در استواری و قوام عالم آفرینش و معاد جسمانی
- ۱۸۸۹- چون ، در نتیجه خداوند در ذات خود غنی و بی نیاز است و آیهی شریفهی مفید این مضمون است.
- ۱) وجود خداوند وابسته به چیزی نیست - «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»
 - ۲) وجود مخلوقات وابسته به خداست - «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»
 - ۳) وجود مخلوقات وابسته به خداست - «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ»
 - ۴) وجود خداوند وابسته به چیزی نیست - «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ وَمَا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ»
- ۱۸۹۰- بیت «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم» مبین است و آیهی شریفهی مفید این مطلب است.

- ۱) در محضر حق بودن مخلوقات عالم - «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ...»
- ۲) مشهودبودن خداوند در عالم هستی - «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ...»
- ۳) مشهودبودن خداوند در عالم هستی - «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...»
- ۴) در محضر حق بودن مخلوقات عالم - «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...»

۱۸۹۱- آیهی شریفهی مطلوب مفهوم «هر چیزی به وسیلهی ظاهر بالذات نور الهی ظهور می یابد و موجود می شود» است.

- ۱) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ...»
- ۲) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...»
- ۳) «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ»
- ۴) «اللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

۱۸۹۲- با توجه به آیهی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» درمی یابیم که است و پیام عبارت شریفهی «إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ» نیازمندی مخلوقات به خالق در مرحلهی است.

- ۱) ظهور همهی اشیاء برای خود و برای غیر، ناشی از اظهار خدا - بقا
- ۲) ظهور همهی اشیاء برای خود و برای غیر، ناشی از اظهار خدا - پیدایش
- ۳) انسان و همهی کمالات وی، مولود ذات برتر و متعالی - بقا
- ۴) انسان و همهی کمالات وی، مولود ذات برتر و متعالی - پیدایش

۱۸۹۳- خداوند برای همهی موجودات، است؛ این مهم از دقت در عبارت شریفهی مستفاد می گردد.

- ۱) معلوم - «الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَجْلَىٰ لِحَقْلَمِي بِخَلْقِي»
- ۲) مجهول - «لَا تَتَكْبَرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ تَفَكَّرُوا فِي آلَاءِ اللَّهِ»
- ۳) معلوم - «لَا تَتَكْبَرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ تَفَكَّرُوا فِي آلَاءِ اللَّهِ»
- ۴) مجهول - «الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَجْلَىٰ لِحَقْلَمِي بِخَلْقِي»

۱۸۹۴- جلوه گری جهان مخلوق، مبین وجود خالق، پیام آیهی را به منصفی بروز می رساند و بیت مفید این مطلب است.

- ۱) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ...» - «ذات نایافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش»
- ۲) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ...» - «به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم»
- ۳) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...» - «ذات نایافته از هستی بخش / کی تواند که شود هستی بخش»
- ۴) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ...» - «به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم»

۱۸۹۵- موجودات هستی خود را وامدار هستند که پیام آیهی مفید این مطلب است و ذات الهی حقیقتی برای انسان می باشد.

- (۱) ذات خویش - «الله هو الغنی الحمید» - قابل شناخت
 (۲) خداوند - «یا ایها الناس ائتوا الفقراء الى الله...» - غیر قابل شناخت
 (۳) خداوند - «یا ایها الناس ائتوا الفقراء الى الله...» - قابل شناخت
 (۴) ذات خویش - «الله هو الغنی الحمید» - غیر قابل شناخت

۱۸۹۶- آن جا که مطلوب ظرف ذهن آدمی الهی است، از این رو پیامبر اکرم ﷺ فرموده اند:

- (۱) صفات - راه شناخت خداوند تا حدودی تسهیل و هموار می گردد - «الحمد لله المتجلی لخلقته بخلقهم»
 (۲) صفات - ذات الهی را در حد تصورات ذهنی خود محدود کرده ایم - «لا تفکروا فی ذات الله تفکروا فی آلاء الله»
 (۳) چپستی - راه شناخت خداوند تا حدودی تسهیل و هموار می گردد - «الحمد لله المتجلی لخلقته بخلقهم»
 (۴) چپستی - ذات الهی را در حد تصورات ذهنی خود محدود کرده ایم - «لا تفکروا فی ذات الله تفکروا فی آلاء الله»

۱۸۹۷- آیهی مبارکه ی ۳۵ سوره ی روم «و من آیاتہ ان تقوم السماء و الارض بامرہ ثم اذا دعاکم دعوة من الارض اذا تم تخرجون» دلالت بر نیازمندی موجودات به خداوند در و دارد.

- (۱) پیدایش - حکیمانه بودن خلقت
 (۲) بقا - حکیمانه بودن خلقت
 (۳) پیدایش - نظام مند بودن خلقت
 (۴) بقا - نظام مند بودن خلقت

۱۸۹۸- پناه بردن به خداوند به هنگام سختی ها و مشکلات و طلب کمک از او، معلول این مطلب است که و آیهی کریمه ی مفید این مفاد است.

- (۱) هر کس فطرتاً، خود را وابسته به یک قدرت بی پایان و بی نیاز می یابد - «جاءتها ریح عاصف و جاءهم الموح من کل مکان ... دعو الله مخلصین له الدین»
 (۲) هر کس فطرتاً، خود را وابسته به یک قدرت بی پایان و بی نیاز می یابد - «یا ایها الناس ائتوا الفقراء الى الله و الله هو الغنی الحمید ان یشتا یدهبکم و یات بخلق جدید»
 (۳) یاد خداوند آرامش بخش قلوب است - «جاءتها ریح عاصف و جاءهم الموح من کل مکان ... دعو الله مخلصین له الدین»
 (۴) یاد خداوند آرامش بخش قلوب است - «یا ایها الناس ائتوا الفقراء الى الله و الله هو الغنی الحمید ان یشتا یدهبکم و یات بخلق جدید»

۱۸۹۹- پیام «دنیاطلبی، زمینه ساز گرفتار آمدن آدمی به ناسپاسی و روحیه ی بیدادگری» متناسب با مفهوم آیهی مبارکه ی است.

- (۱) «و من آیاتہ ان تقوم السماء و الارض بامرہ ثم اذا دعاکم دعوة من الارض اذا تم تخرجون»
 (۲) «فلما اناجهم اذا هم یغنون فی الارض بغیر الحق یا ایها الناس انما نعبدکم علی انفسکم متاع الحیاة الدنیا...»
 (۳) «یا ایها الناس ائتوا الفقراء الى الله و الله هو الغنی الحمید ان یشتا یدهبکم و یات بخلق جدید و ما ذلک علی الله بعزیز»
 (۴) «جاءهم الموح من کل مکان و ظنوا انهم احیط بهم دعوا الله مخلصین له الدین لن نجینا من هذه...»

۱۹۰۰- از دقت در آیهی شریفه ی «هو الذی یرزقکم فی البر و البحر ... و جاءهم الموح من کل مکان و ظنوا انهم احیط بهم دعوا الله مخلصین له الدین لن نجینا من هذه»

لنکونن من الشاکرین» کدام مفهوم مستفاد می گردد؟

- (۱) انسان ها هر قدر به معنای حقیقی کامل تر شوند، فقر و نیازمندی خود را به خداوند بهتر درک می کنند.
 (۲) هرگاه به خود و اشیای پیرامون خویش نظر کنیم، درمی یابیم که پدیده ای هستیم که وجود و هستی ما از خود ما نیست.
 (۳) هر یک از ما با تمام وجود خدا را می یابیم و حضورش را درک می کنیم به همین جهت در سختی ها و مشکلات به او پناه می بریم.
 (۴) نیازمندی انسان ها به خداوند، منحصر به مرحله ی پیدایش نمی شود، بلکه برای بقا و ادامه نیز به او نیازمندند.

۱۹۰۱- «خداوند، علت العلل همه ی مخلوقات» تجلی پیام آیهی شریفه ی است.

- (۱) «و من آیاتہ ان تقوم السماء و الارض بامرہ ثم اذا دعاکم دعوة من الارض ...»
 (۲) «یا ایها الناس ائتوا الفقراء الى الله و الله هو الغنی الحمید»
 (۳) «جاءهم الموح من کل مکان و ظنوا انهم احیط بهم دعوا الله مخلصین له الدین ...»
 (۴) «ان یشتا یدهبکم و یات بخلق جدید و ما ذلک علی الله بعزیز»

۱۹۰۲- همه‌ی عبارات شریفه‌ی زیر به جز مفید مفهوم «هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود، است.

- (۱) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّبِعُوا لِقَاءَ اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»
 (۲) «الْحَمْدُ لِلَّهِ الْمَجْلَىٰ لَخَلْقِهِ بِخَلْقِهِ»
 (۳) «مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَمَعَهُ»
 (۴) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»

۱۹۰۳- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» پیام استنباط می‌گردد و بیت مقارب با این مفهوم است.

- (۱) ظهور اشیاء به نور الهی، عین موجودیت یافتن آن‌ها - «دلی کز معرفت نور و صفا دید/ به هر چیزی که دید اول خدا دید»
 (۲) هستی و قوام و بقای مخلوقات، وابسته به خداوند متعال - «دلی کز معرفت نور و صفا دید/ به هر چیزی که دید اول خدا دید»
 (۳) ظهور اشیاء به نور الهی، عین موجودیت یافتن آن‌ها - «ذات نایافته از هستی‌بخش/ کی تواند که شود هستی‌بخش»
 (۴) هستی و قوام و بقای مخلوقات، وابسته به خداوند متعال - «ذات نایافته از هستی‌بخش/ کی تواند که شود هستی‌بخش»
 ۱۹۰۴- در مسیر درک تبیین نیازمندی جهان در پیدایش خود به خدا، «نیازمندی پدیده‌ها به علت» و «عدم اتکاء پدیده‌ها به خویشتن» به ترتیب دلالت بر مقدمه‌ی و دارند و بیت «ذات نایافته از هستی‌بخش/ کی تواند که شود هستی‌بخش» مفید آن‌ها است.

- (۱) دوم - اول - دومین
 (۲) دوم - اول - نخستین
 (۳) اول - دوم - دومین
 (۴) اول - دوم - نخستین

۱۹۰۵- لازمه‌ی شناخت هر چیزی، و «ذات» و «چیستی» خداوند، (به ترتیب) در دایره‌ی شناخت آدمی قرار و

- (۱) اراده‌ی مصمم برای شناخت آن‌هاست - می‌گیرد - می‌گیرد
 (۲) احاطه و دسترسی به آن‌هاست - می‌گیرد - نمی‌گیرد
 (۳) اراده‌ی مصمم برای شناخت آن‌هاست - نمی‌گیرد - می‌گیرد
 (۴) احاطه و دسترسی به آن‌هاست - نمی‌گیرد - نمی‌گیرد

۱۹۰۶- از دعوت دین اسلام به تفکر در الهی درمی‌یابیم که

- (۱) نعمات - شناخت ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است.
 (۲) صفات - شناخت ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است.
 (۳) نعمات - لازمه‌ی شناخت هر چیزی، احاطه و دسترسی به آن‌هاست.
 (۴) صفات - لازمه‌ی شناخت هر چیزی، احاطه و دسترسی به آن‌هاست.

۱۹۰۷- در بررسی استدلال عجز آدمی در شناخت ذات خداوند متعال، اگر برای خداوند فرض کنیم، حقیقت بودن خداوند را از وی سلب کرده‌ایم.

- (۱) نیستی - قدرتمند
 (۲) نیستی - نامحدود
 (۳) چیستی - قدرتمند
 (۴) چیستی - نامحدود

۱۹۰۸- بیت «ذات نایافته از هستی‌بخش/ کی تواند که شود هستی‌بخش» مؤید این مفهوم است که یک معلول در خود، نیازمند به علت است و پیامبر اکرم ﷺ، ضمن نفی تفکر در خدا، تشویق به تفکر در الهی کرده است.

- (۱) بقای - چیستی - صفات
 (۲) بقای - صفات - چیستی
 (۳) پیدایش - چیستی - نعمات
 (۴) پیدایش - نعمات - چیستی

۱۹۰۹- ظرف ذهن آدمی، گنجایش فهم «چگونگی» و «صفات» خداوند را (به ترتیب) و و از دقت در فرمایش رسول خدا ﷺ که می‌فرماید: «لأنفکروا فی ذات الله» درمی‌یابیم که

- (۱) دارد - ندارد - شناخت ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است.
 (۲) دارد - ندارد - هر چیستی که برای خدا تصور کنیم، آن را در حد تصورات ذهنی خود پایین آورده‌ایم.
 (۳) ندارد - دارد - شناخت ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است.
 (۴) ندارد - دارد - هر چیستی که برای خدا تصور کنیم، آن را در حد تصورات ذهنی خود پایین آورده‌ایم.

۱۹۱۰- دعوت دین مبین اسلام به تفکر در صفات الهی، مؤید این مفهوم است که و بستر اصلی حرکت به سوی دیدن خداوند در پشت پرده‌ی ظاهر و ورای هر چیزی، است.

- (۱) شناخت مخلوقات الهی، از راه شناخت ویژگی‌های خدا تا حدودی امکان‌پذیر است - احساس فقر کامل نسبت به غنی مطلق
 (۲) شناخت مخلوقات الهی، از راه شناخت ویژگی‌های خدا تا حدودی امکان‌پذیر است - پاکی و صفای فطری قلب
 (۳) شناخت ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است - پاکی و صفای فطری قلب
 (۴) شناخت ویژگی‌های خداوند، از راه شناخت مخلوقاتش تا حدودی امکان‌پذیر است - احساس فقر کامل نسبت به غنی مطلق

۱۹۱۱- در مقدمه‌ی استدلال نیازمندی جهان در پیدایش خود به خدا، تقدم بر پدیده‌ها استنباط می‌گردد و آیه‌ی شریفه‌ی مفید نتیجه‌ی این استدلال است.

(۱) دوم - هستی - نیستی - «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

(۲) اول - نیستی - هستی - «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

(۳) دوم - نیستی - هستی - «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِي»

(۴) اول - هستی - نیستی - «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِي»

۱۹۱۲- این مطلب که اولیای الهی بیش از دیگران با پروردگار جهان راز و نیاز می‌کردند و از وی طلب کمک می‌کردند، گویای این مفهوم است که

(۱) نیازمندی موجودات به خداوند، منحصر به مرحله‌ی پیدایش نمی‌شود؛ بلکه برای بقا و ادامه به او نیازمندند.

(۲) هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق خویش و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.

(۳) انسان‌ها هر قدر که به معنای حقیقی کامل‌تر شوند، فقر و نیازمندی خود را به خداوند بهتر درک می‌کنند.

(۴) ذات و چیستی خداوند فراتر از توانایی دستگاه اندیشه‌ی انسان است و ذهن آدمی نمی‌تواند بر آن احاطه پیدا کند.

۱۹۱۳- نیازمندی موجودات در «پیدایش» و «بقاء» (به ترتیب) به خداوند منحصر و و آیه‌ی شریفه‌ی مفید این مفهوم است.

(۱) نمی‌شود - نمی‌شود - «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»

(۲) می‌شود - می‌شود - «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»

(۳) نمی‌شود - نمی‌شود - «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

(۴) می‌شود - می‌شود - «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»

۱۹۱۴- پیام آیه‌ی شریفه‌ی «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» همان مخلوقات و خالق است.

(۱) ذات فانی - ذات باقی (۲) فقر ذاتی - ذات باقی (۳) ذات فانی - غنای ذاتی (۴) فقر ذاتی - غنای ذاتی

۱۹۱۵- پیام آیه‌ی شریفه‌ی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» مشهود بودن می‌باشد و بیت حاکی از آن است.

(۱) خالق بر مخلوق - «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم/ به دریا بنگرم دریا تو بینم»

(۲) مخلوق بر خالق - «ذات نایافته از هستی‌بخش/ کی تواند که شود هستی‌بخش»

(۳) خالق بر مخلوق - «ذات نایافته از هستی‌بخش/ کی تواند که شود هستی‌بخش»

(۴) مخلوق بر خالق - «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم/ به دریا بنگرم دریا تو بینم»

۱۹۱۶- درک فقر و وابستگی خویش نسبت به خدای متعال را در پی دارد و هر چه انسان کمالاتی نظیر علم و قدرت کسب نماید، نسبت به خداوند

(۱) فزونی فهم رابطه‌ی خود با خالق خویش - باز هم فقیر است. (۲) فزونی بندگی و عبودیت در پیشگاه خالق - غنی‌تر و کامل‌تر می‌گردد.

(۳) فزونی فهم رابطه‌ی خود با خالق خویش - غنی‌تر و کامل‌تر می‌گردد. (۴) فزونی بندگی و عبودیت در پیشگاه خالق - باز هم فقیر است.

۱۹۱۷- با توجه به آیه‌ی مبارکه‌ی ۱۵ سوره‌ی فاطر «يا أَيُّهَا النَّاسُ اتُّمُّ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ...» خداوند خوانده شده است و سایر مخلوقات ، و این نسبت

(۱) قوی - ضعیف - هیچ‌گاه تغییر نمی‌کند. (۲) غنی - فقیر - هیچ‌گاه تغییر نمی‌کند.

(۳) قوی - ضعیف - قابل تغییر است. (۴) غنی - فقیر - قابل تغییر است.